

GUID 5290

Дастурамал доир ба аудити таҳия ва истифодабарии
нишондихандаҳои асосии милли

INTOSAI

Дастурамали INTOSAI аз ҷониби
Ташкилоти байналмиллалии мақомоти
олии назорати молиявӣ (INTOSAI)
ҳамчун қисми Системаи мулоҳизаи
касбии INTOSAI нашр карда мешавад.

Барои гирифтани
маълумоти иловагӣ ба www.issai.org
ташриф оред.

Ҳуҷҷати пешакии IFPP – ин ҳуҷҷат то таҳияи
Системаи мулоҳизаи касбии INTOSAI (IFPP) соли
2016 таҳия карда шуда буд. Бинобар ин он
метавонад аз рӯи мақсадҳои худ аз Тавсияҳои
нисбатан баъдии INTOSAI доир ба аудит фарқ
кунад.

INTOSAI

INTOSAI, 2019

МУНДАРИЧА

ИХТИСОРҲО

1. МУҚАДДИМА	5
2. ТАВСИЯИ КНИ	7
3. МАҚСАД	9
4. МИҚЁС	10
5. КОНСЕПСИЯҲОИ МАРКАЗИИ АУДИТИ РУШД ВА ИСТИФОДАБАРИИ КНИ	12
5.1 Мустақилият ва ахлоқ	12
5.2 Истифодабарандагони эҳтимолӣ ва тарафҳои масъул	14
5.3 Предмет	14
5.4 Мақсади аудит	16
5.5 Усул ба аудит	18
5.6 Критерияҳо ба аудит	18
5.7 Малакаҳо	19
6. СТРУКТУРАИ КРИТЕРИЯҲОИ АУДИТИ РУШД ВА ИСТИФОДАИ КНИ	21
6.1 Таҳлили базаи меъёрию методӣ	23
6.2 Таҳлили басандагӣ ва аҳамиятнокии маҷмӯи нишондиҳандаҳо	25
6.3 Сифати маҷмӯи нишондиҳандаҳо	26
6.4 Мувофиқати системаи КНИ бо дигар намудҳои фаъолият	30
6.5 Иҷрошавандагӣ ва асоснокии қимматҳои мақсадноки нишондиҳандаҳо	32
6.7 Баҳодиҳии ноил шудан ба мақсадҳо	34
ЗАМИМАИ А - Муайянкунӣ	36
ЗАМИМАИ В – Сарчашмаҳои бонуфуз	39

ИХТИСОРҲО

GUID	Дастурамали INTOSAI
INCOSAI	Анҷумани байналмиллалии мақомоти олии аудити молиявӣ
INTOSAI	Ташкилоти байналмиллалии мақомоти олии аудити молиявӣ
ISSAI	Стандартҳои байналхалқии мақомоти олии аудити молиявӣ
INTOSAI-P 1	<i>Эъломияи Лима</i>
INTOSAI-P 10	<i>Эъломияи Мексика оиди мустақилияти МОА</i>
ISSAI 100	<i>Принсипҳои асосии аудити сектори давлатӣ</i>
ISSAI 300	<i>Принсипҳои аудити самаранокӣ</i>
ISSAI 400	<i>Принсипҳои аудити мутобиқат</i>
ISSAI 3000	<i>Стандарти аудити самаранокӣ</i>
GUID 3910	<i>Концепсияҳои асосии аудити самаранокӣ</i>
GUID 3920	<i>Раванди аудити самаранокӣ</i>
GUID 9020	Принсипҳои роҳбарикунандаи баҳодиҳии сиёсати давлатӣ (хучҷати то IFPP тасдиқгардида)
ISSAI 4000	<i>Стандарти аудити мутобиқат</i>
KNI	Нишондиҳандаҳои асосии миллӣ
OECD	Ташкилоти Ҳамкории иқтисодӣ ва Рушд
SAIs	Мақомоти олии аудит
SDGs	Мақсадҳои рушди устувор
UN	Милали мутаҳид
WGKNI	Гурӯҳи кории INTOSAI оиди нишондиҳандаҳои асосии миллӣ

1

МУҚАДДИМА

- 1) Ҳангоми тезонидани суръати дигаргуниҳо дар тамоми ҷабҳаҳои ҳаёт, ҳукуматҳои миллӣ дар саросари ҷаҳон бо мушкилоти бештари нав дар соҳаи самаранокӣ ва ҳисоботдиҳӣ рӯ ба рӯ мешаванд. Ҳалли ин мушкилот маънои мувофиқат кардани барномаҳо ва сиёсатҳои давлатӣ бо ҷораҳои ба натиҷанокӣ нигаронидашуда, ки шаҳрвандонро ба ташвиш меоранд дорад. Барои ин қабули қарорҳои огоҳона дар бораи ҳадафҳои стратегӣ ва ҳадафҳои сиёсат, андешидани ҷораҳо ҷиҳати таъмини сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ татбиқи онҳо, инчунин ноил шудан ба таъсири пешбинишуда талаб карда мешавад.
- 2) Бо назардошти нақш ва масъулияти онҳо дар кишварҳо барои таъмини самаранокӣ ва ҳисоботдиҳӣ, МОА метавонанд дар муайян кардани тарзи ҳалли мушкилоти асосии миллӣ нақши назаррас дошта бошанд.
- 3) Воситаи ҳаётан муҳим барои ҳалли мушкилот ва ба даст овардани натиҷаҳои миллӣ рушди системаҳои ченкунӣ ва баҳодихии таъсир дар асоси нишондиҳандаҳои асосӣ мебошад. Чунин системаҳо метавонанд шароит ва тамоюлҳоро арзёбӣ кунанд, пешрафтро ба натиҷаҳои дилхоҳ чен кунанд, муваффақияти ҳадафҳоро нишон диҳанд ва дар ниҳоят таъсири мустақим ва ғайримустақими ҷораҳои андешидашударо арзёбӣ кунанд. Ин бозёфтҳо метавонанд барои иттилоотонии банақшагирии стратегӣ, баланд бардоштани ҳисоботдиҳӣ ва мусоидат ба таҳлили самарабахши сиёсат ва арзёбии сиёсатҳо ва барномаҳои давлатӣ истифода шаванд.
- 4) Системаҳои баҳодихии фаъолият дар асоси нишондиҳандаҳои асосӣ мавзӯи Конгресси 19-уми INCOSAI дар Мексика дар соли 2007 буданд. Созишномаҳои Мексика панҷ нақшро муқаррар кардаанд, ки МОА ин нақшҳоро дар таҳия ва истифодаи системаи нишондиҳандаҳо доранд.
 - а) муайян кардани зарурати КНИ дар дохили кишвар;
 - б) саҳм дар таҳсили ва пешбурди интиҳобшуда дар робита бо КНИ;
 - в) арзёбии раванде, ки барои таҳияи нишондиҳандаҳо ва ё система истифода мешаванд;

г) аудити сифат, эътимодноӣ ва боваринокии маълумоти нишондиҳандаҳо;
д) истифодаи нишондиҳандаҳо барои арзёбӣ ва гузориш додан дар бораи пешрафти миллӣ.

5) INTOSAI WGKNI бо мақсади мусоидат ба мубодилаи иттилоот дар байни МОА-и аъзои он ва таъмини муваффақияти онҳо дар нақшҳои гуногуни марбут ба кор бо нишондиҳандаҳои асосии миллӣ (KNI) таъсис дода шудааст.

6) Тибқи Қарори СММ А / Res / 70/1 (сархатҳои 47 ва 48), ҳукуматҳо масъулияти аввалиндараҷа барои пайгирӣ ва баррасӣ дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ дар робита бо пешрафтҳои дар самти ЦУР ва ҳадафи СММ доранд. «Нишондиҳандаҳо барои кӯмак ба ин кор таҳия карда мешаванд. Маълумоти хуб, дастрас, саривақтӣ ва боэътимоди тақсимшуда барои кӯмак ба чен кардани пешрафт ва кафолат додани он, ки ҳеҷ кас дар қафо наместонанд, талаб карда мешавад. Чунин маълумот калиди қабули қарорҳо мебошад. " Афзалияти 2-и нақшаи стратегии INTOSAI 2017-2022 ҳадафи мусоидат ба пайгирӣ ва баррасии ЦУР дар заминаи кӯшишҳои мушаххаси рушди устувори ҳар як кишвар ва ваколатҳои инфиродии МОА мебошад. Таъсиси сохторҳои иттилооти мувофиқ дар сатҳи миллӣ чӯзӣ калидии ҳамгироии ЦУР дар ҷанбаи миллӣ, инчунин пайгирӣ ва назорат аз болои татбиқи ЦУР мебошад.

7) *Дастурамали GUID 5290* оид ба аудити таҳия ва истифодаи нишондиҳандаҳои асосии миллӣ дар доираи Системаи изҳороти касбии INTOSAI (IFPP) бо консепсияҳо ва принципҳои асосие, ки дар ISSAI 100 "Принципҳои асосии аудити баҳши давлатӣ" оварда шудаанд, таҳия шудааст.

2

ТАВСИФИ КНИ

8) **Тавсиф.** Барои мақсадҳои GUID КНИ ҳамчун маҷмӯи нишондиҳандаҳо муайян карда мешаванд, ки аз ҷониби ҳукумат барои муайян кардани ҳадафҳо, мониторинги пешрафт ва арзёбии ноил шудан ба мақсадҳо, ҳамчунин чен кардани самаранокии фаъолияти ҳукумат, барнома, сиёсат, амалиёт ё саъй ва таъсири мустақим ва ғайримустақими сиёсати давлатӣ ва барномаҳои ҳукумат истифода мешаванд.

9) Тавре, ки дар *Принсипҳои аудити самаранокӣ ISSAI 300* муайян шудааст - аудити самаранокӣ ин санчиши мустақилона, воқеъбинона ва боэътимоди он аст, ки оё корхонаҳо, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, фаъолиятҳо ё ташкилотҳои давлатӣ мутобиқи принсипҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ фаъолият мекунанд ва ҳамчунин имкониятиҳо барои беҳтаргардонӣ мавҷуданд. Принсипҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ ба таври зерин муайян карда шудаанд:

- Принсипи *сарфакорӣ* маънои кам кардани арзиши захираҳоро дорад. Захираҳои истифодашуда бояд саривақт, бо миқдор ва сифати дуруст ва бо нархи беҳтарин дастрас бошанд.

- Принсипи *маҳсулноки* маънои бештар истифода бурдани захираҳои мавҷудбударо дорад. Он бо муносибати байни захираҳои ҷалбшуда ва натиҷаҳои ба даст овардашуда аз рӯи миқдор, сифат ва мӯҳлатҳо дахл мекунад.

- Принсипи *самаранокӣ* ба расидан ба ҳадафҳои гузошташуда ва ба даст овардани натиҷаҳои пешбинишуда дахл дорад.

10) Маълумот дар бораи сифат ва миқдори захираҳои истифодашуда ва натиҷаҳои ба даст омада бо истифода аз нишондиҳандаҳо, яъне нишондиҳандаҳои миқдорӣ ё сифатӣ, ки шароити иқтисодӣ, экологӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва дигар шароитҳоро дар тӯли вақт тавсиф мекунанд, пешниҳод карда мешаванд. Аз ин рӯ, воситаи муҳими баҳодихии иқтисодӣ, самаранокӣ ва натиҷанокии корхонаҳои давлатӣ, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, фаъолиятҳо ё ташкилотҳо дохил намудани маҷмӯи нишондиҳандаҳо мебошад, ки дар раванди қабули қарорҳои стратегӣ истифода мешаванд. Аудити таҳия ва истифодаи нишондиҳандаҳо ҳангоми иҷро кардани ин қадами муҳим аз ҷониби ҳокимияти иҷроия аҳамият пайдо

11) Нишондиҳандаҳои асосӣ инчунин барои чен кардани таъсир ва судмандии сиёсат ва барномаҳои давлатӣ ва муайян кардани имкониятҳо барои бехбудӣ, алаҳхусус тавассути истифодаи усулҳои дахлдори оморӣ ва эконометрикӣ муҳиманд.

12) Моделҳои идоракунии рушд ва усулҳои арзёбии (ченкунии) самаранокӣ ё таъсир аз системаҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ ва маъмурии кишвар вобастагии зиёд доранд. Ин системаҳо метавонанд мутамарказ ё ғайримутамарказ бошанд. Нишондиҳандаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ метавонанд барои назорати рушди иҷтимоию иқтисодии давлат истифода шаванд ё ҳамчун як қисми раванди қабули қарорҳои стратегӣ истифода шаванд ва ба фаъолияти ҳукумат иртибот доранд.

13) Нишондиҳандаҳоро ба маҷмӯаҳои ба ҳам вобастаи иерархӣ ташкил додан мумкин аст, ки инҳоро дар бар мегиранд:

- Нишондиҳандаҳои глобалӣ (масалан, Ҳадафҳои Рушди Устувори СММ),
- Нишондиҳандаҳои миллӣ (масалан, муҳити зист, тандурустӣ, маориф, таъмини иҷтимоӣ),
- Нишондиҳандаҳои бахши давлатӣ / ҷамъиятӣ,
- Нишондиҳандаҳои ташкилот / муассисаҳои давлатӣ ва
- Нишондиҳандаҳои хидматҳо, барномаҳо ё сиёсат.

14) Вакилони XIXINCOSAI ба мувофиқа расиданд, ки МОА метавонанд нишондиҳандаҳоро дар ҳама сатҳҳо, инчунин робита ва пайдарҳамии сатҳҳоро омӯзанд (ва дар аудитҳои самаранокии худ истифода баранд).

15) Рӯйхати пурраи таърифҳои дар GUID истифодашуда дар Замимаи А оварда шудааст.

16) Ин GUID дастурамали ғайриҳатмӣ буда, барои дастгирии МОА, ки ба гузаронидани аудити таҳия ва истифодаи КНИ қарор кардааст, пешбинӣ шудааст.

17) Дастурамали мазкури GUID барои беҳтар намудани фаъолияти МОА дар амалияи марбут ба аудити таҳия ва истифодаи КНИ пешбинӣ шудааст. Мувофиқан, дар Қисми 5 *GUID Стандарти аудити самаранокӣ ISSAI 3000 ва Стандарти аудити мутобиқат ISSAI 4000* дар дастурамалҳои мушаххас, муфассал ва амалиётӣ муҳокима ва тарҷума карда мешаванд.

18. GUID тавсифи муфассал ва сохтори масъалаҳои аудити марбут ба арзёбии фаъолияти дурусти системаҳо ё андозагирии маҳсулноки ё таъсирро дар бар мегирад. Он метавонад аз ҷониби МОА барои афзоиши тадриҷии иқтидор ва салоҳиятҳои, ки барои чунин арзёбӣ заруранд, истифода шавад.

19) Ин GUID инчунин ба он нигаронида шудааст, ки ба аудиторҳо дар фаҳмидани мавзӯи мушаххаси аудити таҳия ва истифодаи КНИ ва истифодаи ISSAIҳои дахлдор кӯмак расонида шавад. Ин ҳадаф ҳам тавассути муҳокимаи принципҳои асосии аудит дар Қисми 5 ва ҳам тавассути тавсифи муфассали мавзӯъ дар Қисми 6 ба даст оварда мешавад.

20) Доираи ин GUID аудит ва арзёбиро ҳамчун унсури асосии кӯшишҳои МОА барои таъмини он, ки иттилоот замонавӣ ва бозътимод бошанд ва дар тамоми раванди қабули қарорҳои стратегӣ ба таври мувофиқ татбиқ карда шаванд, фаро мегирад.

21) Унсурҳои аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонанд як амали мустақилро дар бар гиранд ё як қисми аудити васеътар бошанд, ки метавонанд инчунин ҷанбаҳои мутобиқат, аудити молия ва аудити самаранокӣ, ҳамчунин баҳодихии (арзёбии) умумиро дар бар гиранд. Дар сурати мувофиқ рост омадани онҳо, ҳамаи меъёрҳои дахлдор бояд риоя карда шаванд. Ин метавонад на дар ҳама ҳолат иҷрошаванда бошад, зеро стандартҳои гуногун метавонанд афзалиятҳои гуногун дошта бошанд. Дар чунин ҳолатҳо, ҳадафи асосии аудит ин ба аудиторҳо нишон додани онҳо, ки кадом стандартҳоро бояд татбиқ намоянд.

22) Вобаста аз хусусият ва таркиби системаи нишондиҳандаҳои натиҷанокӣ ва нишондиҳандаҳои марбута, инчунин ваколатҳо, сиёсатҳои дохилӣ ва натиҷаҳои, ки аз ҷониби қорбарони пешбинишудаи ҳисоботи аудиторӣ интизор мераванд, МОА метавонад қарор кунад, ки саъйи худро ба таҳия ва истифодаи вазифаҳои аудиториро барои нишондиҳандаҳои асосии милли аз рӯи ҳар сеи принципҳо (сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокии корхонаҳо, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо ё ташкилотҳои давлатӣ) ё ки ҳамагуна комбинатсияҳои ин принципҳо равона кунад. МОА инчунин метавонад интиҳоб кунад, ки диққати худро ба арзёбии истифодаи нишондиҳандаҳои асосии милли барои ҷен кардани таъсир ва судмандии сиёсати давлатӣ равона кунад. Басомади ин санҷишҳо ҳар як МОА алоҳида муайян мекунад.

23) Ҳолати махсуси муҳими ин барномаи GUID ин аудити омодагӣ ва татбиқи ЦУР СММ дар сатҳи милли мебошад. Махсусан, дастурамали GUID метавонад барои дастгирии ўҳдадорихи МОА оид ба гузаронидани аудити омодагӣ ба татбиқи ЦУР дар мутобиқат бо ҳуҷҷати роҳбарикунандаи Ташаббуси рушди INTOSAI (IDI) “Аудити омодагӣ барои расидан ба

мақсадҳои рушди устувор” истифода шавад.

24) GUID пешбинӣ шудааст, ки дар ҳама қисмҳои ҷараёни аудити дар ISSAI 100 муайяншуда истифода шавад.

25) Агар аудити КНИ як қисми супориши аудитори МОА бошад, тавсия дода мешавад, ки он мутобиқи ISSAI 300 ва ISSAI 3000 истифода шавад. Он ҳамчунин бояд дар якҷоягӣ бо GUID 3910 ва GUID 3920 хонда ва истифода шавад.

26) Дар ҳолате, ки фаъолияти ҳукумати оид ба ҷамъоварӣ ва паҳн кардани маҷмӯи КНИ мустақиман бо қарорҳои парлумон, қонунҳо, санадҳои қонунгузорӣ, сиёсатҳои, ки бо кодексҳо муқаррар карда шудаанд ё бо шартҳои мувофиқа карда шудаанд, ба танзим дароварда мешаванд, аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад усулҳои аудити мутобиқатро барои таъмин намудани қорбарони пешбинишуда бо иттилоот истифода барад, ки оё мақомоти давлатии санҷидашуда қоидаҳои дахлдорро риоя мекунанд. Дар ҷунин ҳолатҳо, GUID бо ISSAI 400 ва ISSAI 4000 мувофиқа карда шудааст.

27) GUID дастурамали иловагиро доир ба аудит пешниҳод мекунад ва ягон талаботи иловагии аудитро дар бар намегирад. Агар аудити таҳия ва истифодаи КНИ мутобиқи дигар стандартҳои байналмилалӣ ё миллий гузаронида шавад, GUID метавонад ҳамчун маводи маълумотдиҳӣ истифода шавад.

28) Ин GUID метавонад аз ҷониби МОА, ки баҳодиҳии сиёсати давлатиро бо таъя ба GUID 9020 мегузаронанд.

5

КОНСЕПСИЯҲОИ МАРКАЗИИ АУДИТИ РУШД ВА ИСТИФОДАБАРНИ КНИ

1) 29. MOA метавонанд супоришҳои аттестациониро иҷро наоянд, ки ба баланд бардоштани эътимод ба маълумоти тавассути КНИ пешниҳодшуда равона карда шудаанд. Ин GUID ба чунин чорабиниҳо доир ба аттестатсия паҳн намегардад.

30) Қисми мазкур барои кумак ба аудитор дар тафсири мафҳумҳои асосии стандартҳои дар боло зикршуда ҳангоми таҳия ва гузаронидани аудити таҳия ва истифодаи КНИ пешбинӣ шудааст.

31) Қисм талаботҳоеро дар бар мегирад, ки онҳо дар стандартҳои дахлдор муқаррар карда шудаанд (бо ҳарфҳои ғафс) ва шарҳҳое, ки барои мусоидат ба фаҳмиш ва татбиқи талаботи стандарт ҳангоми гузаронидани аудити таҳия ва истифодаи КНИ пешбинӣ шудаанд. Баъзе принципҳои *ISSAI 300 ва талаботҳои ISSAI 3000, аз қабилӣ эътимод ба аудити самаранокӣ, ҳавфи аудиторӣ, назорат, муҳокимаи касбӣ ва шубҳа, алоқа, назорати сифат, муҳимият ва ҳуҷҷатгузорӣ* дар ин қисм зикр нашудаанд. Агар аудити таҳия ва истифодаи КНИ дар шакли аудити самаранокӣ гузаронида шуда бошад, бояд ҳамаи талаботҳои стандартҳои дахлдор риоя карда шаванд.

32) Дар ҳолате, ки аудити таҳия ва истифодаи КНИ дар шакли аудити мутобиқат гузаронида шавад, дар назар аст, ки ташкил ва гузаронидани аудит дар ҳама ҷанбаҳои дахлдор ба ISSAI 400 принципҳо ва / ё талаботҳои ISSAI 4000 ҷавобгӯ бошанд.

5.1 Мустақилият ва ахлоқ

33) Аудитор бояд қоидаҳои MOA-ро дар бораи мустақилият ва ахлоқ риоя кунад, ки дар навбати худ бояд ба ISSAI дахлдори мустақилият ва ахлоқ мувофиқ бошад. (ISSAI 3000/21).

34) Аудитор бояд ғамхорӣ кунад, ки мустақил монад, то натиҷаҳо ва ҳулосаҳои аудит бетараф бошанд ва аз ҷониби корбарони пешбинишуда

чунин баррасӣ карда шаванд (ISSAI 3000/23).

35) Бо назардошти нақшо ва масъулиятҳои беназири онҳо дар дохили кишварҳо дар самти мусоидат ба шаффофият ва таъмини самаранокӣ ва ҳисоботдиҳӣ, МОА метавонад дар тарҳрезӣ, татбиқ ва такмили доимии КНИ нақши муҳим бозад. Аммо, дар Созишномаи Мексика гуфта мешавад, ки вакилони XIXINCOSAI яқдилона дар нигоҳ доштани мустақилият ва нуфузи МОА, новобаста аз нақши онҳо, дар муносибат бо КНИ яқдил буданд. Нигоҳ доштани мустақилияти МОА шартӣ муҳим барои аудити минбаъдаи иттилооти тавассути нишондиҳандаҳо бадастомада мебошад.

36) МОА бояд кӯшиш кунанд, ки дар ин соҳа саҳми мусбӣ гузоранд, то ки дар идоракунии ҳама гуна хавфҳои марбут ба мустақилият нуфузи худро баланд бардоранд. Ҳамзамон, тибқи Созишномаҳои Мексика, қарори МОА дар бораи он ки чӣ гуна анҷом додани корҳои марбут ба КНИ зарур аст, бояд танҳо натиҷаи вазъияти беназири он бошад, аз ҷумла ваколатҳо ва имкониятҳои МОА, инчунин ниёзҳо ва афзалиятҳои миллии он.

37) Амалан ҳамаи вакилони XIXINCOSAI ба чунин хулоса омаданд, ки МОА набояд дар интихоби нишондодҳо мустақиман иштирок кунад ва набояд баррасӣ намояд; инҳо қарорҳои сиёсатмадорон ва пешвоёни сиёсӣ мебошанд. Ду усул барои кам кардани ҳисси аз даст додани мустақилият васеъ истифода мешаванд. МОА метавонанд мустақилияти худро тавассути додани маслиҳатҳои техникӣ / коршиносон ҳангоми таҳияи нишондиҳандаҳо ва иштирок накардан дар интихоби воқеии нишондиҳандаҳо нигоҳ доранд. Аз ҷумла, чунин дастурҳо метавонанд маҷмӯи мувофиқи функцияҳоро дошта бошанд, ки барои арзёбии сифати нишондиҳандаҳо ва / ё равандҳои татбиқшаванда истифода шаванд (ин масъалаҳо дар қисми 6-и GUID баррасӣ карда мешаванд). Ғайр аз ин, усули дигар васеъ истифода бурда мешавад – ин бевосита иштирок накардан дар марҳилаи таҳияи нишондиҳандаҳо (балки ба таври ғайримустақим ба воситаи аудит саҳм гузоштан) ва иҷро кардани нақши аудитор пас аз таҳия маҳсуб меёбад.

5.2 Истифодабарандагони эҳтимоли ва тарафҳои масъул

38) Аудитор бояд истифодабарандагони пешбинишуда ва онҳое, ки барои аудит масъуланд, ба таври возеҳ муайян кунанд ва аҳамияти ин нақшхоро дар тӯли аудит ба назар гирад, то аудит дуруст гузаронида шавад (ISSAI 3000/25).

39) Ҷонибҳои манфиатдоре, ки барои таҳия ва истифодаи системаи КНИ масъуланд, бояд муайян карда шаванд. Ин метавонад муассисаҳоеро, ки барои рушди низоми КНИ масъуланд, аз қабилӣ мақомоти давлатӣ, институтҳои илмӣ-тадқиқотӣ, муассисаҳои ҳисоботдиҳии сиёсати давлатӣ, мақомоти оморӣ ё шабакаи якҷанд ниҳодҳои дар боло зикршуда, ки тавассути созишномаи мушаххас ҳамкорӣ мекунанд, дар бар гирад. Ҳангоми муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор бояд омилҳои таърихӣ, сиёсӣ, институтсионалӣ ва фарҳангии ба кишвар хосро ба назар гирифт. Нақшҳо ва масъулияти ҳар як манфиатдор бояд барои ҳамаи сохторҳои давлатии ширкаткунанда равшан бошад. Вобаста аз нақшҳои ҷонибҳои манфиатдор ва инчунин ваколати МОА, муассисаҳо, ки барои чамъоварӣ ва паҳн кардани маълумот ва арзёбӣ ва таҳлили маълумоте, ки дар системаи андозагирии фаъолият мавҷуд аст, метавонанд тарафи масъул дар аудити таҳия ва истифодаи КНИ ҳисобида шаванд.

40) Истифодабарандагони эҳтимолии аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонанд мақомоти қонунбарор ё танзимкунанда, аз ҷумла мақомоти марказии давлатӣ, шахсони масъули идорақунӣ, ҷомеаи васеъ ё доираҳои илмиро дар бар гиранд.

5.3 Предмет

41) Аудитор бояд мавзӯи аудити самаанокиро муайян кунанд (ISSAI 3000/29).

42) Агар МОА ҳуқуқи озодона интихоби аудити мувофиқатро дошта бошад, аудитор бояд мавзӯро муайян кунанд, ки андозагирӣ ва баҳо дода мешавад. (ISSAI 4000/64).

43) Мавзӯи аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад дучониба бошад. Аз як тараф, он метавонад бо сифат ва қобилияти истифодаи низоми андозагирии самаранокӣ, алахусус, КНИ, ки аз ҷониби корхонаҳои мушаххас, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, намудҳои фаъолият, сиёсати давлатӣ ё ташкилотҳои ҳукумат истифода мешавад, саруқор дошта бошад. Ин интихоби мавзӯ ба нақши МОА дар баҳодиҳии раванди таҳияи нишондиҳандаҳо ва / ё системаҳо ва тафтиши сифат, асоснокӣ ва

эътимоднокии маълумоти нишондиҳандаҳо, ки аз ҷониби XIXINCOSAI муайян шудааст, мувофиқат мекунад. Аз тарафи дигар, аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад ба арзёбӣ ва гузоришдиҳӣ дар бораи пешрафти миллӣ бо истифода аз нишондиҳандаҳо диққат диҳад. Мавзӯи аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад ҳам саволҳои аудиторӣ ва ҳам таркиби қисмҳои онҳоро дар бар гирад.

44) Мавзӯи таҳия ва истифодаи КНИ метавонад аз ҷиҳати сиёсӣ ҳассос бошад, зеро нишондиҳандаҳо бо ҳадафҳо ва афзалиятҳои ҳукумат ё парламент зич алоқаманданд. Аудити таҳия ва истифодаи КНИ тасдиқ мекунад, ки системаҳои ченкунии самарабахшӣ ва нишондиҳандаҳои истифодашуда барои арзёбии татбиқи самарабахш ва муассири қарорҳои қабулшуда ва таъсири мувофиқи ҷустуҷӯ мувофиқ мебошанд ё не. Он аз нияту қарорҳои мақомоти қонунбарор ё иҷроия шубҳа намекунад, балки месанҷад, ки оё дар тарҳрезӣ ва истифодаи системаҳои андозагирӣ ва КНИ камбудихо вучуд доранд. Вақте ки аудити таҳия ва истифодаи КНИ камбудихоро муайян мекунад, МОА тавсия дода мешавад, ки натиҷаҳои худро тавре нишон диҳанд, ки барои беҳтар кардани фаъолият ё ченкунии баҳодихии таъсир имконият фароҳам оваранд.

45) Аз ҷумла, бояд қайд кард, ки барои ҷонибҳои манфиатдор, ҳисоботи аудити МОА ягона шакли кафолати марбут ба сифати ҷаҳорҷӯби андозагирии фаъолият ва системаи КНИ буда наметавонад. Масалан, натиҷаҳои мониторинги мустақили ташкилотҳои байналмилалӣ метавонанд дастрас бошанд. Мувофиқи ин, бо назардошти захираҳои мавҷуда, аудиторҳо метавонанд тасмим гиранд, ки кӯшишҳои худро ба нишондодҳои равона кунанд, ки чунин мониторинг дар онҳо мавҷуд набошад ё аз ҷониби МОА нокифоя ҳисобида шаванд. Дар марҳилаи ҳисоботӣ, агар натиҷаҳои аудит ҳисоботи дигарро оид ба ин масъала пурра ё рад кунанд, бояд чунин натиҷаҳо ба таври кофӣ гузориш дода шаванд.

46) Мутобиқи принципҳои ISSAI 300, мавзӯи аудити самаранокӣ набояд танҳо бо барномаҳо, ташкилотҳо ё фондҳои мушаххас маҳдуд карда шавад, балки метавонад амалҳоро (бо натиҷаҳо, натиҷаҳо ва таъсироти онҳо) ё ҳолатҳои мавҷударо (аз ҷумла сабабҳо ва оқибатҳо) дар бар гирад. Иттилооти саривақтӣ, муфид, боэътимод ва шаффоф – ин ягона воситаи муҳимтарин ва пурқувватест, ки кишварҳо бояд барои банақшагирии стратегӣ, ҷен кардани пешрафт, огоҳ кардани қабули қарорҳо ва баланд бардоштани масъулияти ҳисоботдиҳӣ, ки аз нуқтаи назари самаранокӣ ва тамоюл ба натиҷаҳо мусоидат кунанд. Мувофиқи ин, мавзӯи аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад ҳамаи масъалаҳои марбут ба таҳия ва фаъолияти системаи ченкунии самаранокиро дар бар гирад;

47) Дар ҳолати раванди баҳодихӣ, аудиторҳо ба мушкилоти душвори набудани КНИ барои ҷен кардани таъсири номатлуб ё ғайриҷашмдошти сиёсати арзёбишаванда, ки мувофиқи таъриф, ҳангоми оғози сиёсат муайян карда нашудаанд, дучор оянд.

5.4 Мақсад (мақсадҳои) аудит

48) Аудитор бояд ҳадаф (ҳадафҳо) -и дақиқи мушаххаси аудиторро, ки ба принципҳои сарфакорӣ, воқеият ва / ё натиҷанокӣ марбутанд, муқаррар кунад (ISSAI 3000/35).

49) Аудитор бояд ҳадафҳо (мақсадҳо) -и аудиториро ба таври кофӣ муфассал баён кунад, то саволҳои ҷавобшударо дақиқ фаҳманд ва таҳаввулотии мантиқии тарҳи аудиторро таъмин кунанд (ISSAI 3000/36).

50) Агар ҳадафҳо (ҳо) -и аудит дар шакли саволҳои аудитӣ таҳия шуда бошанд ва ба саволҳои зер тақсим карда шаванд, аудитор бояд кафолат диҳад, ки онҳо бо ҳамдигар алоқаманданд, яқдигарро пурра мекунанд ва ҳангоми баррасии масъалаи умумӣ дар маҷмӯъ аудит ба ҳам мепайванданд (ISSAI 3000) / 37).

51) Мақсади асосии аудити таҳия ва истифодаи КНИ дар пешбурди конструктивии татбиқи равандҳои қабули қарорҳои стратегӣ дар асоси далелҳои, ки дар онҳо маълумоти муҳим ва боэътимод дастрасанд ва дар ҳама марҳилаҳо ба таври зарурӣ татбиқ карда шаванд, зоҳир мегардад. Он на танҳо як шартӣ муҳими идоракунии сарфакорона, самаранок ва муассир мебошад, балки инчунин ҳисоботдиҳӣ ва шаффофиятро тақвият медиҳад. Коршоямӣ барои истифодабарӣ ва сифати умумии системаҳои андозагирии самаранокӣ бояд бо меъёрҳои мувофиқ чен карда шуда, сабабҳои дур шудан аз ин меъёрҳо ё мушкилоти дигар таҳлил карда шаванд. Натиҷаҳои таҳлил метавонанд мувофиқи мақсад будани тадбирҳои андешидашуда, инчунин баҳодиҳии таъсири онҳо ва хавфҳои марбутро ошкор кунанд.

52) Аудити таҳия ва истифодаи КНИ метавонад дар шакли арзёбии дурнамо, мониторинги доимӣ ё таҳлили минбаъда гузаронида шавад.

- *Баҳодиҳии дурнамо* дар марҳилаи таҳияи чорабиниҳо, барномаҳо, сиёсатҳо, амалиёт ё кӯшишҳои давлатӣ истифода мешавад. Ҳадафҳои асосии супориши аудиторӣ аз он иборатанд, то ки дар низоми пешниҳодшудаи андозагирии самаранокӣ мавҷуд набудани камбудҳои чиддӣ кафолат дода шавад, яъне кафолат додани онҳо, ки ҳадафҳо андозагирӣ карда мешаванд, меъёрҳои арзёбӣ таҳия гардидаанд, мавқеи мониторинг барои пешниҳоди иттилооти муҳим дар бораи нишондиҳандаҳои калидии интиҳобшуда мавҷуд аст. Масъалаи калидӣ аз ин нуқтаи назар, сифати нишондиҳандаҳои мавзӯи пешниҳодшуда ва онҳо, ки оё нишондиҳандаҳои асосӣ метавонанд таъсири сиёсат, натиҷаҳои барнома ва фаълияти онҳоро чен кунанд. Он инчунин метавонад имконпазирӣ ва сифати асоснокии ҳадафҳо ва вазифаҳои сиёсиро арзёбӣ кунад. Ин шакли аудит, ки дар он хавфи аз даст додани мустақилияти МОА баландтарин аст. Ҳамзамон, саҳми МОА дар марҳилаи ҳозира, вақте ки қарорҳо қабул нашудаанд ва иштирокчиён ҳанӯз худро муайян накардаанд, метавонанд аз ҳама муҳим бошанд.

- *Мониторинги доимӣ* ҳангоми татбиқи тадбирҳо, барномаҳо, амалиёт ё чорабиниҳои ҳукумати анҷом дода мешавад. Он ба арзёбии сифати мониторинги ҷорӣ, ки маълумоти асосиро дар бораи арзиши нишондиҳандаҳои асосӣ медиҳад ва ҳифзи мақсаднокии нишондиҳандаҳоро ҳангоми тағирёбии ҳадафҳо пешбинӣ мекунад, нигаронида шудааст. Он инчунин метавонад арзёбии имконпазирии ноил шудан ба ҳадафҳои сиёсатро дар бар гирад, инчунин тавсияҳоро оид ба тағйироте, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва таҳрик додани оқибатҳои пешбинишуда заруранд, дар бар гирад.

- *Таҳлили минбаъда* пас аз татбиқи пурраи чорабинӣ, барномаҳо, сиёсатҳо, амалиёт ё ӯҳдадорҳои давлатӣ анҷом дода мешавад. Он на танҳо барои арзёбӣ кардани онҳо, ки оё ҳадафҳо ба даст оварда шудаанд ва оқибатҳои номатлуб мушоҳида карда шудаанд, балки инчунин барои эътимод ҳосил кардан оиди хулосаи зарурӣ бароварданро пешбинӣ мекунад.

5.5 Усули аудит

53) Аудитор бояд усули аудитро, ки ба натиҷа, муаммо ё система ё комбинтсияи онҳо асосёфтаре интихоб кунад (ISSAI 3000/40).

54) Аудити таҳия ва истифодаи KNI метавонад аз ҳар як се усуле, ки дар ISSAI 300 ва ISSAI 3000 тавсиф шудаанд, пайравӣ кунад (яъне, Усули ба система асосёфта, Усули ба натиҷаҳо асосёфта ё Усули ба мушкилот асосёфта). Вақте ки саволҳо дар бораи тарҳрезӣ ва истифодаи нишондиҳандаҳо як қисми супориши васеътари аудиторӣ мебошанд, муносибати онҳо ба ин саволҳо бояд бо усули барои тамоми супоришҳои аудиторӣ истифодашаванда, мувофиқ бошад. Агар аудити таҳия ва истифодаи KNI мустақилона гузаронида шавад ё дар маркази диққати аудит бошад, усули ба система нигаронидашуда аз ҳама мувофиқ ба назар мерасад, яъне тафтиши кори дурусти системаҳои андозагирии самаранокӣ. Аммо, интихоби усули истифодашуда танҳо аз аудитор вобаста аст. Тавсифи сохтори мавзӯи аудити таҳия ва истифодаи KNI, инчунин меъёрҳои намунавии дар Қисми 6 ин GUID муқарраршуда вариантҳои усули аудит мебошад, ки ба салоҳияти аудитор вогузор карда шудаанд.

55) Ҳангоми аудит муҳим аст, ки аудитор дар бораи системаҳои дахлдори назорати дохилӣ фаҳмиши хуб гирад ва оё аломатҳои вайронкорихоеро, ки ба гузоришдиҳии KNI ҳалал мерасонанд, тафтиш кунад (ISSAI 3000/74 ва ISSAI 4000/131). Аудитор инчунин бояд ҳар нақше, ки вазифаи аудити дохилӣ нисбат ба KNI мебошад, дарк кунад.

5.6 Критерияҳо ба аудит

56) Аудитор бояд меъёрҳои мувофиқи аудитро муқаррар кунад, ки ба ҳадафҳои аудит ва масъалаҳои аудит мувофиқат кунанд ва бо принципҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва / ё натиҷанокӣ алоқаманд бошанд (ISSAI 3000/45).

57) Аудитор бояд дар доираи банақшагирӣ ва / ё гузаронидани аудит меъёрҳои аудитро бо объекти аудит муҳокима кунад (ISSAI 3000/49).

58) Агар MOA ҳуқуқ дорад доираи аудитҳои мутобикатро интихоб намояд, аудитор бояд пеш аз аудит меъёрҳои мувофиқи аудитро муайян кунад, то барои хулоса / фикр доир ба предмет асос дошта бошад (ISSAI 4000/110).

59) Ҳангоми аудити таҳия ва истифодаи меъёрҳои аудити KNI аз меъёрҳои

истифода мешавад, ки барои арзёбӣ кардани қобилияти истифодабарӣ ва сифати системаи андозагирии маҳсулноқӣ, ҳамчунин чен кардани пешрафт дар самти ҳадафҳои стратегӣ ва вазифаҳои сиёсат истифода мешаванд. Ҳадафҳо, саволҳо ва усули аудити аҳамиятноқӣ, навъи меъёрҳои татбиқшавандаро муайян мекунад. Эътимоди корбарон ба натиҷаҳо ва ҳулосаҳои аудити амалӣ бештар аз меъёрҳо вобаста аст. Аз ин рӯ, интихоби меъёрҳои бозътимод, ҳадафнок, мувофиқ, комил ва фаҳмо хеле муҳим аст.

60) Якчанд изҳороти ташкилотҳои байналмилалӣ оид ба таҳия ва истифодаи маҷмӯи нишондиҳандаҳо мавҷуданд, ки онҳоро ҳамчун KNI тафсир кардан мумкин аст. Чунин ҳуччатҳо хусусиятҳои матлуби нишондиҳандаҳои истифодашударо тавсиф мекунад. Аудиторҳо метавонанд ин нашрияҳоро барои фаҳмиши амиқи усулҳои истифода баранд, ки дар масъалаҳо, аз қабилӣ чен кардани самаранокӣ ва таъсири барномаҳо ва сиёсатҳо, пешрафти чомеа ва некӯаҳволии инсон истифода бурда мешаванд. Рӯйхати нашрияҳои марбутатаи созмонҳои байналмилалӣ дар Базаи донишҳои KNI дарёфт кардан мумкин аст. (<http://kniknowledgebase.org/>) нигаред. Муҳимтарин нашрияҳо дар Замимаи В оварда шудаанд.

5.7 Малакаҳо

61) MOA бояд кафолат диҳад, ки гурӯҳи аудиторӣ ба таври дастаҷамъӣ дорони салоҳияти зарурии касбӣ барои гузаронидани аудит мебошад (ISSAI 3000/63).

62) Барои бомуваффақият гузаронидани аудити рушд ва истифодаи KNI, BOA бояд дониш, малака ва қобилияти кормандони худро ба таври назаррас васеъ кунанд. Аудиторҳое, ки дар KNI кор мекунад, бояд малакаҳои таҳлилий дошта бошанд, то соҳаҳои гуногуни мушкilotро таҳқиқ кунанд, дурнамои муфассалро дар бораи нишондиҳандаҳои алоҳида ва маълумотҳои марбута, ба монанди масъалаҳои сифати маълумот пешниҳод кунанд. Ин малака ва дониши як қатор соҳаҳои техниқиро, ки барои коркарди нишондиҳандаҳо муҳиманд, аз ҷумла омор, илм дар бораи маълумотҳо, технологияҳои иттилоотӣ, иқтисодиёт ва баҳисобгирӣ, идоракунии давлатӣ, сиёсати давлатӣ ва сиёсатшиносӣ ва дигар соҳаҳои марбута, инчунин донишҳои самтҳои асосии фанро талаб мекунад. масъалаҳои иқтисодӣ, экологӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва сиёсӣ. Раванди баҳодиҳии сиёсати давлатӣ хусусан гирдоварии як дастаи бисёрсоҳаро тақозо мекунад, ки аз ӯ он малакаи кор кардан ва фаҳмидани доираи васеи KNI-ҳои соҳаҳои гуногунро талаб мекунад.

63) MOA инчунин бояд бештар ва бештар баррасӣ кунанд, ки оё бораи бастанӣ малакаҳои таҳассусии ба онҳо зарурӣ бастанӣ шартнома ва ҷӣ гуна кормандони шартномавӣ ва кормандони доимӣ метавонанд барои ташкили шарикӣ самаранок муттаҳид карда шаванд. MOA бо дигар MOA кор мекунад (тавассути INTOSAI ё ба тариқи дигар) бояд кӯшиш кунанд, ки

омӯзиш ва такмили ихтисоси кормандонро таъмин кунанд ва ҳавасманд кунанд. Чунин ташаббусҳо метавонанд дарк намудани нерӯи кормандон ва омӯзонидани кормандон дар бораи мафҳумҳо ва усулҳои нави иҷрои нақшҳои гуногун вобаста ба тарҳрезӣ, таҳия, татбиқ, такмили доимӣ ва аудити KPI кӯмак расонанд.

6

СТРУКТУРАИ КРИТЕРИЯҲОИ АУДИТИ РУШД ВА ИСТИФОДАИ КНИ

64) Бо баробари пайравӣ кардан ба усули ба система нигаронидашудаи аудит, ин қисм кӯшиш мекунад тавсифи сохтори аудит ё масъалаҳои баҳодихиро пешниҳод кунад, ки бо баҳодихии фаъолияти дурусти системаҳои самарабахшӣ ва таъсири ченкунӣ ва КНИ ҳамчун қисми асосӣ алоқаманд бошанд. Меъёрҳо ва саволҳои марбут ба шаш категория (доменҳо) васеъ гурӯҳбандӣ шудаанд, аз ҷумла:

- Арзёбии заминаи ҳуқуқӣ ва методологии системаи самарабахшӣ ва ченкунии таъсир;
- Баҳодихии кофӣ ва аҳамиятнокии маҷмӯи нишондиҳандаҳо;
- баҳодихии сифати маҷмӯи нишондиҳандаҳо;
- арзёбии мутобиқати системаи самарабахшӣ ва таъсир бо дигар намуди фаъолиятҳо;
- баҳодихӣ ба мақсад ва асоснокии қимматҳои нишондиҳанда;
- арзёбии мувофиқати расмиёти мониторинг ва арзёбӣ, ки дар системаи ченкунии хусусиятҳо ва таъсир истифода мешаванд.

65) Дар доираи ҳар як категория масъалаҳои аудит ё арзёбӣ дар сохтори иерархӣ, модели камолот ташкил карда мешаванд. Дар натиҷа, системаҳои самарабахшӣ ва ченкунии таъсир дар ҳар як соҳа аз рӯи сатҳи дискретӣ тавсиф карда мешаванд. Ҳар як сатҳ як ё якчанд хусусиятҳои мушаххас дорад, ки тавассути саволи мувофиқи аудит ё арзёбӣ тавсиф кардан мумкин аст. Барои он, ки дараҷаи муайяни камолот дар соҳаи мавзӯ арзёбӣ карда шавад, системаи ченкунии самаранокӣ бояд ба ҳама талаботҳои ин сатҳ ва инчунин ба ҳамаи сатҳҳои поёнӣ ҷавобгӯ бошад.

66) Ин сохтори саволҳо ва меъёрҳои аудит ё арзёбӣ аз якҷанд нуктаи назар муфид ба назар мерасанд:

- Аввалан, он ба шумо имкон медиҳад, ки шумораи масъалаҳое, ки бояд дар марҳилаи аудит ё арзёбӣ тафтиш карда шаванд, маҳдуд карда шавад. Одатан, саволҳои ба сатҳи пасти камолот мувофиқро аз доираи таҳқиқот дар марҳилаи банақшагири ё баҳодиҳии аудит, ки ба таври возеҳ қонеъ карда шудаанд, хориҷ кардан мумкин аст.

Агар дар марҳилаи татбиқ меъёрҳои сатҳи муайян ғайриқаноатбахш ҳисобида шаванд, саволҳои ба сатҳҳои болоии камолот мувофиқро таҳқиқ кардан мумкин нест, зеро ин ба арзёбии умумӣ таъсир намерасонад.

- Дуюм, сохторбандии масъалаҳо аз рӯи модели камолот таҳияи тавсияҳои ISSAI 300-ро тавсия медиҳад, ки эҳтимолан ба ҳалли ҷиҳатҳои сустӣ ва мушкилоти ҳангоми аудит ё арзёбӣ муайяншуда мусоидат мекунад. Агар камолоти системаи КНИ дар соҳаи муайян дар сатҳи муайян баҳогузори карда шавад, пас меъёрҳои сатҳи оянда, ки қонеъ карда намешаванд, ҷанбаҳоеро нишон медиҳанд, ки беҳтар шудани онҳо боиси беҳтар шудани фаъолияти система дар маҷмӯъ мегардад.

- Саввум, он имкон медиҳад, ки саволҳо ба тариқи табиӣ сохта шаванд ва диққати асосӣ ба чизҳое, ки бояд ба қонунҳо, қоидаҳо ё ҳадафҳо мувофиқат кунанд, мувофиқи принципҳои асоснокӣ, дониши илмӣ ва таҷрибаи пешқадам чиро беҳтар ё интизор шудан мумкин аст. Қонунҳо ва қоидаҳои муқарраршуда одатан манбаи меъёрҳои ба сатҳҳои поёнии камолот мувофиқ мебошанд. Саволҳо дар бораи он, ки чӣ гуна шароити беҳтаре буд, масалан, аз ҷумла қонунҳо ва қоидаҳое, ки барои ҳукумати дигар истифода мешаванд. фаъолиятҳо, барномаҳо, сиёсатҳо, амалиётҳо ва ғайра сатҳи миёнаи модели камолотро ташкил медиҳанд. Дар ҳоле ки принципҳои солим, дониши илмӣ ва таҷрибаи пешқадам меъёрҳои сатҳи баландтарини камолотро таъмин мекунад.

67) Масъалаҳои моделҳои камолоти дар поён овардашуда ва тақсимои онҳо байни зинаҳо асосан мисол оваранд ва интизор меравад, ки онҳо дар марҳилаи банақшагирии аудит мутобиқи қонунҳо, қоидаҳо ва амалияи дахлдор танзим карда шаванд. Ғайр аз ин, гурӯҳи аудиторӣ метавонад қарор кунад, ки меъёрҳоро дар шакли модели камолот риоя накунад. Дар ин ҳолат, моделҳои дар поён овардашуда метавонанд ҳамчун маҷмӯи саволҳо хидмат кунанд, ки метавонанд барои арзёбии сифати системаҳои ҷенкунии самаранокӣ истифода шаванд. Инчунин бояд қайд кард, ки бинобар ваколоти МОА, сиёсати дохилӣ ё мулоҳизаҳои дигар, гурӯҳи аудиторӣ ё арзёбӣ метавонад тасмим гирад, ки доираи қори худро танҳо бо сатҳҳои муайяни модели камолот ё танҳо соҳаҳои муайян маҳдуд кунад.

6.1 Таҳлили базаи меъёрии методӣ

68) Таҳлили заминаи ҳуқуқӣ ва методӣ, ки таҳия, истифода ва ҳисоботдиҳии KPI-ро ба танзим мебарорад, қадами муҳим дар аудит ё арзёбӣ мебошад. Асос метавонад дар қонунҳои федералӣ ё қоидаҳои махсус муқаррар карда шавад, ки масъулияти ҳамаи ҷонибҳои марбут ба таҳия ва истифодаи KPI -ро инъикос кунанд. Истифода ва ҳисоботи KPI-ро инчунин бо ҳуҷҷатҳои рушди стратегияи кишвар ё қонуни буҷет ҳамчун як қисми раванди буҷет танзим кардан мумкин аст. Барои баъзе оинномаҳои давлат, ки қонун онҳоро дастгирӣ мекунад, қонун метавонад ҳуди рӯйхат ва таърифи KPI -ро, ки барои арзёбии минбаъдаи таъсири татбиқи он истифода мешаванд, муайян кунад.

69) Чунин сохтор метавонад қоидаҳои расмӣ рушди KPI-ро муқаррар карда, марҳилаҳои мушаххаси рушди системаи KPI ва инчунин масъулиятро барои ҳар як марҳила муайян кунад. Ҳамчунин талаботҳоеро муайян кардан мумкин аст, ки ба онҳо нишондиҳандаҳо бояд ба маҷмӯи KPI дохил карда шаванд. Унсурҳои дигари имконпазири чунин заминаи меъёрӣ механизми муассири назорат барои таъмини риояи қоидаҳои муқарраргардида ва методологияи қабулшуда мебошад. Ниҳоят, сохтор метавонад нақшҳо ва масъулиятҳоро барои талошҳо барои ҷамъоварӣ ва паҳн кардани KPI муқаррар кунад.

70) Ҳеҷ чиз ба сохтори мукамалтар ва муфассал ба МОА имкониятҳои барои назорат аз таҳия ва истифодаи KPI беҳтарро фароҳам оварда наметавонад, баробар шавад. Бинобар ин, он имкон медиҳад, ки усули аудити мутобикат барои баҳодихии дигар доменҳо истифода шавад. Агар ин равиш татбиқ карда шавад, он бояд мутобиқи принципҳои ISSAI 400 ва талаботҳои ISSAI 4000 амалӣ карда шавад.

71) Баръакс, сатҳҳои поёнии камолоти ҳуқуқӣ манбаи хавфи ташкили спонтанӣ ва худсаронаи системаи ҷенкунии самаранокӣ ва таъсир ва унсурҳои он мебошанд. Ҳамзамон, мавҷуд набудани талаботи мустаким нисбати ҷи гуна таҳия, истифода ва ҳисоботдиҳии KPI бояд маънои онро дошта бошад, ки вазифаи аудиторӣ бояд асосан ба фаҳмиши амиқи принципҳои асоснок ва таҷрибаи пешқадам таъяс кунад, на ба талаботи мустакими танзим.

72) Модели камолоти пешниҳодшуда барои таҳлили заминаи ҳуқуқӣ ва методологӣ:

Зинаҳои расиш	Тавсифҳо
Зинаи-0: Талабот нест	На ягон қарор талаотҳо нисбати истифодабарии системаи KPI-ро надорад.

Зинаи 1: Структура дар ҷояш	Регламент фақат талаботҳои умумиро нисбати мавҷудияти КНИ дорад.
Зинаи 2: Структураи пурра	Низомнома тавсифи пурраи талаботҳоро нисбати таркиби маҷмӯи нишондиҳандаҳо, сифати нишондиҳандаҳо, қоидаҳои, ки ба онҳо бояд ҳангоми тадбиқи КНИ бо мақсадҳои мониторинг ва баҳодихӣ, ҳамчунин механизмҳои, ки риояи қоидаҳои чоригардида ва методологияи қабулгардидаро таъмин менамоянд, дар бар мегирад. Ин махсусан барои сиёсати давлатӣ, ки бо қонуни муқарраркунандаи раванди баҳодихии оянда инъикос мегардад хос мебошад.
Зинаи 3: Структураи мувофиқ	Талаботҳои меъёрӣ барои системаи КНИ бо таҷрибаи пешқадами миллӣ ва байналхалқии андозагирии маҳсулноки мутобиқ карда шудааст.

6.2 Таҳлили басандагӣ ва аҳамиятнокии маҷмӯи нишондиҳандаҳо

73) Маҷмӯаи КНИ ин василаест, ки барои чен кардани пешрафт дар самти натиҷаҳои миллӣ, арзёбии шароит ва тамоюлҳо ва кӯмак дар равшан кардани масъалаҳои мураккаб таҳия шудааст. Он метавонад барои банақшагирии стратегӣ маълумот пешниҳод кунад, ҳисоботдиҳӣ ва дар бораи натиҷаҳои фаъолият ва ҳисоботдиҳиро беҳтар кунад ва таҳлили самарабахши сиёсат ва баҳодихии барномаҳо ва сиёсати давлатӣ мусоидат намояд. Барои муваффақ шудан дар ин нақшо, системаи ченкунӣ самаранокӣ ва таъсир бояд маҷмӯи нишондиҳандаҳо дошта бошад, ки ҳамаи ҷанбаҳои дахлдори масъалаи баррасишавандаро дар бар мегиранд. Масалан, дар заминаи Барномаи Рушди Устувори СММ арзёбӣ кардан муҳим аст, ки оё маълумоти бозьтимоди ҷудошуда мавҷуд аст, то касе кафо намонад, ки дар Қарори СММ А / Res / 70/1 зикр шудааст ва дар қабули қарорҳо истифода мешавад.

74) Соддагӣ, паҳноӣ ва миқёси системаи КНИ метавонад ба таври васеъ фарқ кунад. Умуман, бо сатҳи оптималии тақсимкунӣ, доштани шумораи ками нишондиҳандаҳои сифат, ки ҳамаи масъалаҳои муҳимро ҳал мекунад, афзалтар аст. Азбаски миқдори "дурусти" нишондиҳандаҳо мавҷуд нестанд, ҳангоми таҳлили кофии маҷмӯи нишондиҳандаҳо ба миқдори нишондиҳандаҳо ба таври механикӣ тамаркуз кардан лозим нест. Баръакс, дар назар аст, ки дар асоси таҳлили ҳамаҷонибаи матнии системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо ва ҷорабиниҳои пешниҳодшуда муайян карда мешавад, ки оё маҷмӯи нишондиҳандаҳо тамоми маълумоти заруриро дар бар мегиранд. Чунин таҳлил метавонад аз гурӯҳи аудиторӣ талаб кунад, ки фаҳмиши амиқи равандҳои иҷтимоию иқтисодиро дар асоси сиёсати мавриди баррасӣ қарор диҳад. Он инчунин дониши амиқи техникаи дар ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот истифодашавандаро талаб мекунад.

75) Модели камолоти пешниҳодшуда дар таҳлили кофии маҷмӯи нишондиҳандаҳо:

Зинаҳои расиш	Тавсиф
Зинаи -0: Индикаторҳо нест	Ноил шудан ба мақсадҳо бо нишондиҳандаҳо ифода карда намешаванд ё фақат ҳаҷми маблағҳои бучавии масрафшуда истифода бурда мешавад.
Зинаи 1: Индикатори ягона	Ҳар як мақсад ё вазифаи оиннома аққалан бо як индикатор (нишондиҳанда) ифода карда мешавад.

<p>Зинаи 2: Баҳодиҳии бисёрварианта</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ҳар як мақсад ё вазифаи сиёсат бо маҷмӯи бонизоми нишондиҳандаҳо ифода карда мешавад. - Ҳамаи индикаторҳо маълумоти муҳимро оиди мақсадҳои ноилгардида доро мебошад. - Маҷмӯи индикаторҳо чораҳои ворид, баромадан ва натиҷаҳои мақсадҳои ноилшударо дар бар мегирад.
<p>Зинаи 3: Нобаробарӣ ва баҳодиҳии субъективӣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Маҷмӯи индикаторҳо маълумоти муҳимро оиди нобаробарии неқӯаҳволии аҳоли дар соҳаи тадбиқи барномаҳо ва чорабиниҳо пешниҳод менамояд. - Маҷмӯи индикаторҳо маълумоти муҳимро оиди баҳодиҳии субъективии натиҷаҳо ва таъсирҳо пешниҳод менамояд.

6.3 Сифати маҷмӯи нишондиҳандаҳо

76) Гурӯҳи дигари масъалаҳои марбут ба сифати системаи андозагирии самаранокӣ ба сифат, асоснокӣ ва эътимоднокии маълумот оид ба нишондиҳандаҳо дахл дорад. Он як қатор атрибутҳоро дар бар мегирад, ки ба манфиати маълумот аз нуқтаи назари корбар мусоидат мекунад, яъне қобили истифода мебошанд. Ҳангоми арзёбии мувофиқати нишондиҳанда барои истифода бояд якҷанд ҷанбаҳо, аз қабилӣ дақиқӣ, асоснокӣ, мутгасилӣ, саривақтӣ, дастрасӣ, тафсири, мувофиқӣ, эътимоднокӣ, муқоиса ва мустақамии методологӣ баррасӣ карда шаванд. Қатъномаи СММ А / Res / 70/1 зарурати "маълумоти сифатнок, дастрас, саривақтӣ ва боэътимод" -ро таъкид мекунад.

77) Хусусиятҳои асосие, ки барои баҳодиҳии истифодаи нишондиҳанда ё системаи нишондиҳандаҳои дар поён тавсифшуда истифода мешаванд, ба тавсияҳои созмонҳои байналмилалӣ дар маҷмӯи мувофиқат мекунад. Аудиторҳо ё баҳодиҳандагон метавонанд маҷмӯи хусусиятҳои мувофиқро барои арзёбии сифати нишондиҳандаҳо, бо назардошти вазъи рушди системаи КНИ ва истифодаи таъиноти он, интихоб кунанд. Маҷмӯи умумии функсияҳо инҳоянд:

- *Дастрасӣ* омодагиро барои дарёфт ва дастрасӣ ба маълумот, аз ҷумла мувофиқати шакле, ки маълумот дар он мавҷуд аст, воситаҳои паҳнкунӣ ва дастрасии метамаълумот ва хидматҳои дастгирӣ барои панҷ корбаронро инъикос мекунад.

- *Дақиқӣ* дараҷаест, ки маълумот хусусиятҳоеро, ки барои ҷен кардани он пешбинӣ шудааст, дуруст арзёбӣ мекунад ё тавсиф медиҳад. Ин ба наздикии

байни қимматҳои додашуда ва қимматҳои ҳақиқӣ (номаълум) ва набудани омехтагӣ ишора мекунад. Одатан, дақиқии маълумот аз рӯи хатогӣ ё аҳамияти эҳтимолии хато чен ё тавсиф карда мешавад.

- *Мутобиқати маълумот* дараҷаи пайванди мантиқӣ ва мутобиқати тарафайнро инъикос мекунад. Ин маънои онро дорад, ки як истилоҳро барои мафҳумҳо ё ашёи маълумот бидуни тавзеҳ истифода бурдан мумкин нест. Ин инчунин маънои онро дорад, ки дитарғуниҳо дар методология, ки метавонанд ба арзишҳои маълумот таъсир расонанд, низ на бояд бидуни тавзеҳ дода шаванд. Гузашта аз ин, усулҳои коркарди маълумот низ бояд ба таърифиҳои нишондиҳандаҳо ва ғайра мувофиқат кунанд.

- *Муқоисаи маълумот* дараҷаи истифодаи онҳоро ҳам барои муқоисаи байналмилалӣ ва ҳам барои хулосаҳои дарозмуддат нишон медиҳад.

- *Давомнокӣ* маънои онро дорад, ки иттилоот бояд барои муайян кардани рушди масъалаи ченшаванда дастрас бошад.

- *Дурустии маълумот* ба эътимоди корбарон ба маҳсулоти маълумот дар асоси дарки онҳо дар бораи истеҳсолкунандаи маълумот ишора мекунад.

Як ҷанбаи муҳим ин эътиқод ба объективии маълумот аст, ки бояд ҳамчун касбӣ мувофиқи стандартҳои дахлдори оморӣ омодашуда, бо қонунҳо ва оинномаҳо ва таҷрибаи шаффоф ва бидуни дастур ё фишори сиёсӣ қабул карда шавад, ки ин мустақилияти муассисаҳоеро муайян мекунад, ки инчунин нишондиҳандаҳоро муайян мекунанд, ҳамчунин пешрафт ба сӯи ноил шудан ба мақсадҳоро пешбини менамояд. Дар натиҷа, чунин нишондиҳанда метавонад натиҷаҳои мусбат ва манфии татбиқи сиёсат, барномаҳо ё ҷорабиниҳоро инъикос кунад.

- *Тафсири назарӣ* осонии дарк кардани истифодабаранда ва дуруст таҳлил кардани маълумотро инъикос мекунад. Дараҷаи тафсири аз бисёр ҷиҳатҳо бо мувофиқа ва яқинии таърифи мафҳумҳо, гурӯҳҳои мақсаднок, тағирёбандаҳо ва истилоҳот, ки дар заминаи маълумот мавҷуданд, муайян карда мешавад.

- *Асоснокии методологӣ* тасдиқ ва омодагӣ ба истифодаи методологияи ҳисобкунии нишондиҳандаҳоро дар назар дорад, ки бо таҷрибаи пешқадам ва дар асоси технологияҳои муосир пешбинӣ шудааст.

- *Саривақтии маълумот* фосилаи вақти байни дастрасии онҳо ва ҳодиса ё падидаи тасвиркардаи онҳоро инъикос мекунад, ки дар заминаи як вақт баррасӣ карда мешавад, ки дар он иттилоот арзиш дорад ва то ҳол эътибор дорад. Ин инчунин бо ҷадвали қабули қарорҳо дар асоси КНИ алоқаманд аст. Мувофиқи он, пешбинӣ мешавад, ки нишондиҳандаҳои саривақтӣ то қабули қарор дастрас бошанд.

78) *Эътибор* дараҷаест, ки дар он нишондиҳанда самаранокии воқеиро ба таври кофӣ нишон медиҳад ва бо ҳадафҳои барномаҳо, сиёсатҳо ва чорабиниҳо алоқамандии зич доранд. Аҳамияти нисбии хусусиятҳои дар боло овардашударо бо мақсади тарҳрезии системаи КНИ муайян мекунанд. Агар нишондиҳандаҳо ҳангоми мониторинги татбиқи сиёсат, барнома ё фаъолият ҳамчун чораҳои самаранокӣ ва натиҷаноктӣ раванди баррасишаванда дар муддати муайян истифода шаванд, пас муҳимтарин хусусиятҳо онанд, ки дастрасии иттилоотро таъмин мекунанд ва метавонанд бо мақсади назорат истифода шаванд. Баръакс, агар нишондиҳандаҳо барои арзёбии вазъи кунунии як кишвар ва шояд барои нишон додани мавқеи дилхоҳ истифода шаванд, пас масъалаҳои муқоисавӣ ва асоснокии методологӣ муҳимтар мешаванд. Дар ҳар сурат, тавсия дода мешавад, ки гурӯҳи аудиторӣ дар ин марҳилаи омодагӣ ё баҳодихӣ мақсадҳои таҳияи системаи КНИро чуқуртар фаҳманд ва аз ин рӯ аҳамияти нисбии хусусиятро баҳо диҳанд.

Дар асоси ин фаҳмишҳо, хусусиятҳои аҳамияти нишондиҳандаҳо барои истифода метавонанд ба модели камолот муттаҳид карда шаванд.

79) Дар ҳолати махсуси системаи КНИ, ки барои назорати (мониторинги) доимии татбиқи сиёсат, барнома ё фаъолият истифода мешавад, модели эҳтимолии камолоти нишондиҳандаҳои аҳамиятнокро ба тариқи зайл сохтан мумкин аст.

Зинаҳои расиш	Тавсиф
Зинаи 0:	Индикаторҳо (нишондиҳандаҳо) ё ки хусусиятҳои муқаррар вучуд надорад
Зинаи 1:	Маҷмӯи индикаторҳо хусусиятҳои саривақтӣ, дастрасӣ ва эътимоднокиро қонеъ менамояд.
Зинаи 2:	Маҷмӯи нишондиҳандаҳо низ хусусиятҳои эътимоднокӣ, муқоисанокӣ ва асоснокии методологиро қонеъ менамояд.
Зинаи 3:	Маҷмӯи индикаторҳо низ хусусиятҳои мувофиқа, шарҳдиҳандагӣ ва мунтазамиро қонеъ менамояд.

80) Дар ҳолати мушаххаси системаи КНИ, ки барои мақсадҳои таҳлили вазъият ва муқоисаи байналмилалӣ истифода мешавад, масалан, индекси таркибии неқӯаҳволӣ, ки аз ҷониби ташкилотҳои байналмилалӣ пешниҳод шудаанд (масалан, Индекси рушди инсонии СММ ё Индекси беҳтарини ҳаёти ТҲИР), намунаи таҳминии нишондиҳандаҳои камолотро ба тариқи зерин тартиб додан мумкин аст:

Зинаҳои расиш	Тавсиф
Зинаи 0:	Индикаторҳо ё хусусиятҳои намоён вучуд надорад

Зинаи 1:	Маҷмӯи нишондиҳандаҳо хусусиятҳои муқоисакунӣ, эътимоднокӣ ва асоснокии методологиро қонеъ менамояд.
Зинаи 2:	Маҷмӯи индикаторҳо ҳамчунин хусусиятҳои дастрасӣ, эътимоднокӣ ва шарҳдиҳандагиро қонеъ менамояд.
Зинаи 3:	Маҷмӯи индикаторҳо ҳамчунин хусусиятҳои мувофиқакунӣ, мунтазамӣ ва саривақтиро қонеъ менамояд.

6.4 Мувофиқии системаи КНИ бо дигар намудҳои фаъолият

81) Аз ҷониби вазоратҳо, идораҳои давлатӣ ва идораҳои, ки дар алоҳидагӣ кор мекунанд, натиҷаҳои зиёд ба даст оварда намешаванд. Усули ҳамҷонибаи ҳукумат табиати куллии ҳадафҳо ва талошҳои марбут ба миллии барои рушди устуворро эътироф мекунад, алахусус дар робита бо сиёсати ягонаи давлатӣ. Он мақсад дорад, ки диққати амали ҳукуматро ба натиҷаҳо ва таъсироте, ки ба он ноил шудан мехоҳад, равона кунад, на ба фаъолияти ягон барнома ё оҷонсии алоҳида. Мувофиқи ин, усули пурраи ҳукумат воҳиди таҳлили идоракуни, амалиёт ва андозагирии таъсир, ҳисоботдиҳӣ ва баҳогузорӣ - аз талошҳои ҷудоғонаи инфиродӣ - ба масъалаҳои умумитари ба даст овардани натиҷаҳо мегузарад. Ҳамин тариқ, он саҳмҳои дахлдори барномаҳо ва ташаббусҳои гуногунро намоиш медиҳад ва дар бораи дараҷаи мутобиқат ва ҳамроҳангсозии ин кӯшишҳо саволҳо медиҳад. Ин баррасии робитаҳои байни механизмҳо, барномаҳо ва ташаббусҳоро дар бар мегирад.

82) Дар робита бо системаи нишондиҳанда, усули пурраи ҳукумат арзёбии ҳамроҳангсозӣ ва мувофиқасозии системаи санҷидашудаи КНИ бо нишондиҳандаҳои дар сиёсатҳо, барномаҳо ё ҷорабиниҳои гуногуни ҳукумат истифодашавандаро дар бар мегирад. Ин мувофиқат истифодаи нишондиҳандаҳои мувофиқ ва монандиро дар таърифҳо дар бар мегирад. Интизор меравад, ки сиёсатҳо, барномаҳо ва ҷорабиниҳои ҳукумат аз ҳамон фарзияҳои асосӣ истифода баранд ва онҳо дар доираи сценарияҳои аслии ва техникӣ таҳия карда шаванд. Мувофиқати нишондиҳандаҳои оинномаҳо бояд ба таҳлили муносибати байни сиёсати давлатӣ асос ёбад. Масалан, оинномаҳо муқобиланд, яқдигарро такмил медиҳанд ё қонунҳо метавонанд бо ҳамдигар пӯшанд. Мутаносибан, арзишҳои нишондиҳандаҳои дахлдор низ бояд мутобиқ бошанд. Азбаски кишварҳо ва ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор, ки дар шарикӣ муштарак амал мекунанд, ба мувофиқа расиданд, ки то 2030 оид ба рушди устуворро амалӣ кунанд, системаи КНИ истифодашуда бояд ҳам аз ҷиҳати муайян кардани нишондиҳандаҳо ва арзишҳои мақсаднок бо ЦУР ва ҳадафҳои дахлдор мувофиқат кунад.

83) Бояд қайд кард, ки баҳодиҳии мутобиқати системаи КНИ бо дигар фаъолиятҳо ҳатман талаб намекунад, ки тамоми фаъолияти ҳукумат дар як амалиёти ягонаи аудитӣ таҳлил карда шавад. Ин васеъ кардани доираи аудитҳо шояд мувофиқ набошад. Дар робита ба ин, баҳодиҳии мутобиқат ба он равона карда шудааст, ки системаи баррасишаванда оид ба андозагирии самаранокӣ ва таъсир ҳамчун қисми ҷудонашавандаи раванди қабули қарорҳои стратегӣ дуруст баррасӣ карда шавад. Модели камолоти дахлдорро ба тариқи зайл ба расмият даровардан мумкин аст

6.5 Иҷрошавандагӣ ва асоснокии ифодаҳои индикаторҳои мақсаднок

84) Яке аз саволҳои муҳим ҳангоми баҳодиҳии ташаббусҳо, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, фаъолиятҳо ё ташкилотҳои давлатӣ ин аст, ки оё кишвар ҳадафҳои воқеӣ гузоштааст. Баъзе натиҷаҳои бадастомада барои ҳадафҳои оптимистӣ хеле паст ва барои мақсадҳои муҳофизакор хеле баланд ҳисобида мешаванд.

85) Маҷмӯи саволҳо дар доираи соҳаи предметӣ ба муайян кардани оне нигаронида шудааст, ки оё роҳдоданҳои ҳангоми интихоби мақсадҳо истифодашуда аниқ нишон дода шудаанд ё не. Он инчунин кӯшиш мекунад, ки свҷфудияти заминаи нишондодҳои муайян ва алоқамандии амалҳои андешидашуда ва натиҷаҳои пешбинишуда таъмин карда шаванд. Воситаи муҳими таҳлили мақсаднокӣ ва дурустии ҳадафи сиёсат муқоисаи тағирёбии солонаи чашмдошти нишондиҳандаҳо бо ҳолатҳои шабеҳ дар амалияи миллӣ ва байналмилалӣ мебошад. Ниҳоят, асоснокии оқилонаи арзишҳои мақсаднок бояд баҳодиҳии нишондиҳандаҳоро дар ҳолатҳои гуногуни имконпазир (ҳолатҳои ғайричашмдошт), аз ҷумла шароити беруна, вазъи макроиктисодӣ, чараҳои гуногуни тадбирҳои ҳукумат, системаҳо, амалиёт, барномаҳо, татбиқи тадбирҳо ва ғ. дар бар гирад. Ин метавонад таҳлили хавфҳои дахлдорро низ дар бар гирад. Модели камолоти дахлдорро ба тариқи зайл ба расмият даровардан мумкин аст.

Зинаҳои расиш	Тавсиф
Зинаи -0: Индикаторҳо ё асосҳо нест	Ноилшудан ба мақсадҳо бо индикаторҳо муқаррар карда намешавад, ё ки индикаторҳо ифодаҳои мақсаднок надорад, ё ягон ҳел асосноккунӣ барои ифодаҳои мақсадноки индикаторҳо вуҷуд надорад.
Зинаи 1: Тахминҳои назаррас	Роҳдоданҳои асоснок, асосан аниқ ифода карда шудаанд. Маълумотҳои омории истифодашаванда дуруст ва бо эътимод мебошанд. Маълумотҳои аввалаи нопурра барои индикаторҳо.
Зинаи 2: Тахминҳои имконпазир ва усулҳои оқилона	Роҳдодҳои асоснок, асосан иҷрошаванда. Усулҳои, ки барои пешбинӣ истифода мешаванд, бо эътимод мебошанд (мисол, тағйиротҳои эҳтимолии ифодаҳои нишондиҳандаҳо бевосита ҳисоб карда мешаванд ё бо нишондиҳандаҳои эталонии миллий ва байналмиллалӣ мувофиқа карда мешаванд).
Зинаи 3: Ҳолатҳои ғайриҷашмдошти идорашаванда	Ҳолатҳои ғайриҷашмдошт бо тартиби асосноккардашуда дуруст ба инобат гирифта мешаванд. Хавфҳои нисбатан муҳим ба таври бояду шояд ошкор, баҳодиҳӣ ва идора карда мешаванд.

86) Барои як воситаи муассири идоракунӣ, КНИ бояд ба раванди қабули қарорҳои стратегӣ дохил карда шавад. Ҳисоботдиҳӣ унсурҳои ҳатмии системаҳои КНИ мебошад. Он метавонад аз ҷониби ҳукумат ё дигар мақомоти масъул пешниҳод карда шавад. Дастрасии иттилоот низ ҳеле муҳим аст. Ин ҳисоботҳо бояд оммавӣ бошанд ва дар сайтҳои расмии мақомоти давлатӣ нашр карда шаванд. Рушд ва фаъолияти дурусти системаи КНИ (бо таваҷҷӯҳ ба муҳити назорат, баҳодиҳии хавф, фаъолияти назорат, иттилоот, иртибот ва мониторинг) метавонад муколамаи солими миллиро байни шаҳрвандон ва тасмимгирандагонро ҳавасманд кунад, ба дараҷаи оқилонаи мувофиқа оид ба нишондиҳандаҳои фаъолият, пешрафти миллий ва мавқеи нисбӣ ноил гардад. Модели камолоти дахлдорро ба тариқи зайл ба расмият даровардан мумкин аст.

87) Дар ҳамин ҳол, таҳлили хароҷот ва ғайраро тавассути муқоисаи хароҷот бо натиҷаҳо ва дастовардҳо чен кардан мумкин аст.

Зинаҳои расиш	Тавсиф
Зинаи -0:	Мониторинг ва баҳодиҳӣ гузаронида намешавад ё ки ғайрирасмӣ ё номунтазам гузаронида мешавад.
Зинаи 1:	- Нақш дар раванди мониторинг, воридоти иттилоот ва манбаҳои маълумотҳо пурра тавсиф дода шудаанд. - Ҳисоботҳо мунтазам пешниҳод карда мешаванд ва маҷмӯи маълумоти пешакӣ муайяншударо дар бар мегирад.
Зинаи 2:	- Қоидаи расмии андозагирии самаранокӣ, ки сифати индикаторҳоро амиқан ба инобат мегирад вучуд дорад (қиммати индикатор, аниқии андозагирӣ ва ғ. Д.). - Қоидаи расмии қабули қарорҳо дар сурати ба миён омадани муаммоҳо.
Зинаи 3:	Қоидаҳои истифодашаванда бо таҷрибаи андозагирии самаранокии пешқадами миллӣ ва байналхалқӣ мувофиқа карда шудаанд.

6.7 Баҳодиҳии ноилшавии мақсадҳо

88) Яке аз нақшҳои МОА дар муносибат бо КНИ, ки дар Созишномаҳои Мексика муайян шудааст, истифодаи нишондиҳандаҳо барои чен кардан ва гузориш додан дар бораи пешрафти миллӣ мебошад. МОА метавонанд маълумоти дахлдори дар КНИ мавҷудбударо барои пешниҳоди «табели давомот» дар бораи вазъ ва пешрафти як кишвар дар соҳаи муайян ё дар маҷмӯи истифода баранд. Имрӯз МОА инчунин метавонад ин маълумотро барои баҳодиҳии тамоюлҳо ва муқоисаи ғайрирасмӣ як кишвар бо дигар кишварҳо истифода барад. Аз ин ҷиҳат, истифодаи иттилооти КНИ аз ҷониби МОА фарқ кардан мумкин аст, аммо бо вучуди ин барои бисёре аз МОА, ки беш аз пеш аудити самаранокиро мегузаронанд, як қадами навбатии табиист.

89) Агар МОА тасмим гирад, ки расидан ба ҳадафҳо баҳодиҳӣ кунанд, он метавонад ба маҷмӯи нишондиҳандаҳо, ки дар системаи мавҷудаи андозагирии амалиёт истифода мешаванд ё ба маҷмӯи нишондиҳандаҳои бо мақсади муайян эҷодшуда таъяс кунанд. Дар ҳолати аввал, зарур аст, ки ҳамаи хавфҳои марбут ба камбудии ғайрирасмӣ системаи КНИ, ки дар бобҳои қаблӣ тавсиф шудаанд, ба назар гирифта шаванд. Дар ҳолати охир, маҷмӯи нишондиҳандаҳои пешниҳодшуда бояд бо истифода аз ҳамон саволҳо, ки бо системаи мавҷудаи КНИ таҷдиди назар карда мешаванд, зарур аст. Дар ҳар сурат, маҷмӯи нишондиҳандаҳо ва арзишҳои онҳо, ки барои баҳодиҳии зарурати расидан ба ҳадафҳо истифода мешаванд, мутобиқи принципҳои ISSAI 300 ва талаботҳои ISSAI 3000 ва GUID 9020 бояд ба ташкилотҳои санҷидашуда ё баҳододашаванда ва дар ҳолати зарурӣ ба

истифодабарандагони пешбинишудаи ҳисоботҳо дар бораи аудит ё баҳодихӣ, ба маълумоти онҳо расонида шаванд. Мувофиқи GUID 9020, инчунин метавонист усулҳои мувофиқи оморӣ ва эконометрикӣ талаб карда шаванд, то омилҳои эҳтимолии ошурфта дар баҳодихии ҳадафҳои сиёсӣ ба назар гирифта шаванд.

90) Дар баъзе ҳолатҳо, гузоштани ҳадафҳо ва баҳодихии пешрафт дар самти ноил шудан ба онҳо, берун аз ихтиёри МОА ва мушаххастар, нақши мансабдорони интихобшуда ва менечерони барнома ҳисобида мешавад. Дар чунин ҳолат, МОА метавонад иштироки худро бо синтез ва якҷоя кардани иттилоот дар бораи нишондиҳандаҳо барои таъмин намудани шарҳи умумии фаъолияти кишвар маҳдуд кунад ва ба тасмимгирандагон иҷозат диҳад, ки ин маълумотро барои қарор кардан дар бораи вазъ ва пешрафти кишвар истифода баранд. Дар ҳар сурат, қарори МОА дар бораи он, ки оё қорҳои марбут ба КНИ бояд чӣ гуна анҷом дода шаванд, бояд танҳо натиҷаи вазъияти беназир, аз ҷумла ваколатҳо ва имкониятҳои МОА, инчунин ниёзҳо ва афзалиятҳои миллӣ бошанд.

ЗАМИМАИ А–Тавсифҳо

Аудити мутобиқат

Аудити мутобиқат – ин баҳодихии мустақил оне мебошад, ки оё мавзӯ ба мақомоти дахлдор, ки ҳамчун меъёр муайян шудаанд, мувофиқат мекунад. Аудити мутобиқат бо роҳи баҳодихии оне, ки оё фаъолият, амалиётҳои молиявӣ ва иттилоот аз ҳама ҷиҳат бо мақомоти идоракунандаи объекти аудит мутобиқат мекунад, гузаронида мешавад. (Мутобиқи ISSAI 400)

Иқтисод

Принсипи сарфакорӣ маънои кам кардани арзиши Захираҳоро дорад. Захираҳои истифодашуда бояд сари вақт, бо миқдор ва сифати мувофиқ ва бо нархи беҳтарин дастрас бошанд. (мувофиқи ISSAI 300)

Самаранокӣ

Принсипи самаранокӣ расидан ба ҳадафҳои гузошташуда ва ба даст овардани натиҷаҳои пешбинишударо дар назар дорад (мутобиқи ISSAI 300).

Маҳсулноки

Принсипи маҳсулноки маънои онро дорад, ки аз захираҳои мавҷуда бештар истифода бурда шаванд. Он муносибати таносуби даромадҳо ва натиҷаҳоро аз рӯи миқдор, сифат ва мӯҳлат баррасӣ мекунад. (мувофиқи ISSAI 300)

Баҳодихӣ

Баҳодихии сиёсати давлатӣ ин имтиҳонест, ки ба баҳодихии нафъи ин сиёсат равона карда шудааст. Вай ҳадафҳо, татбиқ, натиҷаҳои мобайнӣ, натиҷаҳо ва таъсирҳоро ба кадри имкон ба таври муназзам таҳлил карда, фаъолияти худро барои баҳодихии ғоиданокии он чен мекунад. Ҳамин тариқ, баҳодихӣ барои муҳоҳисаҳои ҷамъиятӣ аҳамияти бештар пайдо мекунад, зеро пешвоёни сиёсӣ бояд қарорҳои далелнок қабул кунанд. (мувофиқи дастури GUID 9020)

Нишондиҳанда

Нишондиҳанда – ин ченаки миқдорӣ ё сифатист, ки шароити иқтисодӣ, экологӣ, иҷтимоӣ,

фарҳангӣ ё шароити дигарро дар тӯли вақт тавсиф мекунад.

**Воридҳо
(индикаторҳои
ворид)**

Нишондиҳандаҳои хароҷот сатҳи захираҳо - маводҳо, энергия, кӯшишҳо ва пулҳо, ки барои истеҳсоли маҳсулот истифода мебаранд, пешниҳод менамоянд.

**Нишондиҳандаҳои
асосии миллӣ**

Маҷмӯи нишондиҳандаҳои, ки ҳукумат барои муайян кардани ҳадафҳо, мониторинги пешрафт ва ҳен кардани ҳадафҳо ва ҳен кардани самаранокии фаъолияти ҳукумат, барномаҳо, сиёсатҳо, амалиёт ё чорабиниҳо истифода мебаранд. Нишондиҳандаҳои натиҷа тағйиротро, ки ба ҳома бевоҳита дахл доранд, масалан, сатҳи маълумотро ҳен мекунанд.

**Чамбастиҳо
(индикаторҳои
чамбастиҳо)
Натиҷаҳо
(индикаторҳои
натиҷаҳо)**

Нишондиҳандаҳои натиҷаҳо тағйиротро дар ҳаҷми маҳсулот ё хидматҳои пешниҳодшуда, аз қабилӣ шумораи ҳабиҳо ё ҳораҳои ҳусузияти маҷбуридоштаро ҳен мекунанд. Ин намудҳои нишондиҳандаҳо аз он ҳиҳат муҳиманд, ки натиҷаҳо одатан бо умеди тағйир додани натиҷаҳо истеҳсол карда мешаванд.

**Аудити
самаранокӣ**

Аудити самаранокӣ – нн санчиши мустақил, объективӣ ва боэтимоди он аст, ки оё корхонаҳо, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, фаъолиятҳо ё ташкилотҳои давлатӣ мутобиқи принципҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ фаъолият мекунанд ва оё барои тақмил имконият вучуд дорад ё не.

Пешравӣ

Пешрафт маънои онро дорад, ки зиндагии ҳома беҳтар мешавад, онро аъзоёни ҳома ҳи тава муайян менамоянд. Пешрафт инчунин метавонад ҳамчун муваффақият дар расидан ё наздик шудан ба ҳадафҳои тавасути раванди сиёсӣ ё дигар намуди иштироки шаҳравндӣ муайяншуда бошад. Пешрафт гуногунҷанба буда, одатан омилҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ ва дигар соҳаҳоро дар бар мегирад, ки мардум барои ҳаёт муҳим мешуморанд (масалан, фарҳанг ё сифати идоракунӣ). Гарҷанде ки пешрафт тағйиротро ҳамчун беҳтаршавӣ нишон медиҳад, ҳама гуна арзёбии пешрафт бояд инчунин арзёбии регрессияро дар бар гирад.

Аҳамиятноқӣ

Аҳамияти сиёсат - мувофиқати ҳадафҳои он дар бораи ниёзҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ё экологӣ, ки сиёсат мехост онҳоро қонеъ кунад. (мувофиқи дастури GUID 9020)

Ҷоиданоқӣ

Ҷоиданоқӣ бо як савол дар бораи он, ки оё сиёсат бо дарназардошти ҳама таъсирҳои мустақим (натичаҳо) ва таъсирҳои (ғайримустақим), ҳатто бемақсад ё ғайриҷашмдошт, аз як тараф ва эҳтиёҷоте, ки сиёсат мехост аз тарафи дигар қонеъ кунад, сару қор мегирад. (мувофиқи дастури GUID 9020)

ЗАМИМАИ В – Манбаҳои бонуфуз

1. Кӯшишҳои СММ оид ба ташкили дастовардҳои ЦУР як меъёр барои рушд ва истифодаи КНИ дар сатҳи байналмилалӣ ва миллий ба миён овард. Дар Анҷумани 48-уми Комиссияи Статистикӣ СММ, ки моҳи март соли 2017 баргузор шуда буд, чорчӯбаи нишондиҳандаҳои глобалии Ҳадафҳо ва Ҳадафҳои Рушди Устувор дар соли 2030 мувофиқа карда шуд.

2. Дар доираи Ташаббуси Созмони Ҳамкории Иқтисодӣ ва Рушди некӯаҳволӣ тақони ҷиддӣ дар таҳияи методологияи ҷенкунии пешрафти ҷомеа ва некӯаҳволии мардум ба даст оварда шуд. Мафҳумҳои асосӣ дар зер оварда шудаанд:

- Холл, Ч. ва дигарон (2010), *"Системаи ҷенкунии пешрафти ҷомеа"*, Ҳуҷҷатҳои кории оморӣ ТҲИР, 2010/05, Нашри ТҲИР.
- ТҲИР / EU / JRC (2008), *Дастур оид ба сохтани нишондиҳандаҳои таркибӣ: методология ва дастури корбар*, нашри ТҲИР, Париж.
- ТҲИР (2013), *Дастури ТҲИР оид ба андозагирии некӯаҳволии субъективӣ*, Нашри ТҲИР, Париж.
- ТҲИР (2016), *Муассисаҳои олии аудит ва идоракунии самарабахш: Назорат, таҳлил ва дурнамо*, Шарҳҳои идоракунии давлатии ТҲИР, Нашри ТҲИР, Париж.
- Экстон К. ва Шинвелл М. (2018), *"Истифодаи сиёсии нишондиҳандаҳои некӯаҳволӣ: Тавсифи таҷрибаи кишварҳо"*, Ҳуҷҷатҳои кории оморӣ ТҲИР, № 2018/07, Нашри ТҲИР, Париж

3. Натиҷаҳои муҳим оид ба мавзӯҳои суботи макроиқтисодӣ ва молиявӣ, инчунин истифодаи нишондиҳандаҳои баҳодихии субот дар сатҳи миллий метавонанд аз таҳқиқоти Хазинаяи Байналмилалӣ Асъор оид ба танзими макроиқтисодӣ дарёфт карда шаванд. Ҳуҷҷатҳои намоён инҳоянд:

- "Сиёсати макропруденсиалӣ: сохтори ташкилӣ" (2011).
- Ҷанбаҳои асосии сиёсати макропруденсиалӣ - Ҳуҷҷати маълумотдиҳӣ (2013).

4. Барои арзёбии сифати нишондиҳандаҳо оид ба мониторинги татбиқи сиёсат, маҷмӯи гуногуни меъёрҳо, аз ҷумла нишондиҳандаҳои RACER, ки дар дастури беҳтарини танзими Комиссияи Аврупо (2017) пешниҳод шудаанд, таҳия карда шуданд.

5. Илова ба нашрияҳои дар боло зикршуда, якчанд воситаҳои мавҷуданд, ки ба аудиторҳо асосан дар муқаррар намудани меъёрҳои аудиторӣ ва муайян намудани таҷрибаи пешқадам кӯмак мерасонанд. Ин воситаҳо барои ҳама мавзӯҳои аудиторӣ татбиқ карда мешаванд ва аз ин рӯ метавонанд барои таҳия ва истифодаи КНИ низ истифода шаванд. Воситаҳои

маъмулан истифодашаванда:

- Базаи иттилоотии EUROSАI, ки дорои ҳисоботи аудиторӣ дар мавзӯҳои гуногуни аъзои EUROSАI мебошад (<https://www.eurosai.org/en/databases/audits/>).
- Таҷриба дар рушди системаҳои КНИ мумкин аст дар доираи Лоихаи Мубодилаи Байналмилалии Бенчмаркинг - ВІЕР интиқол дода шавад (<https://bier.nku.cz/>). Ин восита метавонад ҳамчун платформа барои ҳамкориҳои осон ва муошират байни аудиторҳо дар саросари ҷаҳон хидмат кунад. "
- Заминаи дониш дар бораи нишондиҳандаҳои асосии миллӣ. Манбаи иттилоот барои гурӯҳи кории INTOSАI оид ба нишондиҳандаҳои асосии миллӣ (kniknowledgebase.org).